

ПОРАЗКА ДЕМОКРАТІЇ

Франк Карстен і Карел Бекман

Переклад на українську мову

Ганна Слободянюк

Берлін, Червень 2013

Оригінальна назва: *Beyond Democracy*

Вступ

"Сьогоднішні проблеми демократії можуть бути подолані лише шляхом ще більшої демократії". Ця стара цитата одного американського політика влучно демонструє сучасний погляд на нашу демократичну систему. Люди погоджуються з тим, що демократія має проблеми. Вони навіть готові погодитись з твердженням, що західні парламентські демократії, включно з США, можуть в один момент потерпіти поразку. Але вони не бачать альтернативи. Вони вважають ще більшу демократію єдиним засобом для подолання цих проблем.

Мало хто може заперечити той факт, що наша демократична система переживає кризу. Скрізь громадяни демократичних держав відчують невдоволення і сумніви. Політики скаржаться, що виборці поводяться як розбещені діти, громадяни жаліються, що політики глухі до їх бажань. Для виборців стало популярним регулярно змінювати свою позицію. Вони часто змінюють свої уподобання з однієї партії на іншу. Вони також нерідко віддають перевагу радикальним і популістським партіям. Політичний ландшафт стає все більш строкатим, що значно ускладнює можливість подолання суперечностей і формування дієвого уряду.

Існуючі політичні партії не можуть протистояти цим випробуванням. Вони не можуть запропонувати справжню альтернативу. Вони зв'язані жорсткою партійною системою, їх ідеали залежать від певних впливових груп і лобістів. Практично жодний демократичний уряд не був здатний контролювати власні витрати. Більшість демократичних урядів позичали, збільшували видатки і підвищували податки. Це все в результаті призвело до фінансової кризи. Деякі держави навіть опинились на межі банкрутства. У поодиноких випадках, коли скрутні обставини змушують уряд зменшити витрати, виборці починають протестувати, бо сприймають такі заходи як порушення їх прав. В такій ситуації будь-яке ефективне зменшення витрат є неможливим.

Незважаючи на збільшення витрат, майже всі демократичні режими переживають постійне зростання числа безробітних. Великі групи населення опиняються за межею бідності. Ще жодна

демократична держава не прийняла ефективні міри пов'язані зі старінням населення.

Зазвичай всі демократичні суспільства страждають від надлишку бюрократії та нормативного регулювання. Держава все більше втручається в життя кожного з нас. Є правила і норми на всі випадки життя. При вирішенні кожної нової проблеми перевага надається збільшенню кількості цих правил і норм.

Не є перебільшенням твердження, що демократія стала своєрідною "релігією" – сучасною світською "релігією".

Демократичні уряди погано виконують свої основні завдання – підтримання закону і порядку. Злочинність і вандалізм набувають загрозливих масштабів. Поліція та система правосуддя ненадійні, некомпетентні та часто корумповані. Нерідко поведінка, яка нікому не може завдати шкоди, криміналізується. В США найбільша в світі кількість ув'язнених по відношенню до кількості населення. Багато хто з цих людей перебуває у в'язниці за поведінку, яка не становить загрози іншим, вони ув'язнені тільки тому, що їх звички спричиняють незручності для більшості.

Впевненість людей в ефективності обраного демократичним шляхом уряду досягла найнижчого рівня згідно з результатами численних досліджень. Має місце глибока недовіра до керівництва, політичних діячів, політичної еліти та міжнародних агенцій, які іноді діють так, ніби знаходяться поза сферою дії законів. Багато людей стали песимістами по відношенню до їх майбутнього. Вони переживають, що їх діти будуть жити за гірших умов, ніж зараз. Вони бояться масової імміграції та зникнення власної культури.

Віра в демократію

Хоча більше немає сумніву в тому, що демократія переживає кризу, мало хто наважується критикувати демократію. Фактично, немає нікого, хто б звинуватив демократичний режим у сьогоденних проблемах. Політичні лідери – лівого, правого чи

центрального спрямування – обіцяють вирішити наші проблеми ще більшою демократією, але не меншою. Вони обіцяють прислуховуватись до людей, ставити суспільні інтереси вище приватних. Вони обіцяють зменшити бюрократію, стати більш прозорими, надавати кращі послуги – зробити все, щоб система знову працювала. Але вони ніколи не піддають сумніву доречність демократичної системи. Вони, скоріше за все, вважають саме свободу, а не демократичний устрій, підставою наявних проблем. Єдина різниця між прогресивними політиками і консервативними в тому, що перші жаліються на надлишок економічної свободи, а останні – на надлишок соціальної свободи. І це в час, коли ми маємо найбільше законів і найвищі податки, ніж будь-коли.

Насправді, критика демократичної ідеї є своєрідним табу у західноєвропейському суспільстві. Ви можете критикувати способи втілення демократичних цінностей на практиці, або обговорювати сучасних лідерів політичних партій – але критика демократії як ідеалу не заохочується.

Не є перебільшенням твердження, що демократія стала своєрідною релігією – сучасною світською релігією. Вона навіть претендує на звання найбільш поширеної релігії в світі. Всі, крім одинадцяти держав – М'янма, Ватикан і деякі арабські держави – називають себе демократичними, навіть якщо це - лише декларації. Віра в божество Демократії тісно пов'язана зі схиланням перед національною державою, ідея якої виникла в XIX столітті. Бог і Церква були замінені Державою. Вибори – це ритуал в якому ми молимося Державі про працевлаштування, житло, здоров'я, безпеку та освіту. Ми маємо абсолютну віру в демократичну Державу. Ми віримо, що Держава може подбати про все. Держава роздає винагороди, піклується про безпеку, все знає, все може. Ми, навіть, очікуємо від Держави вирішення всіх наших особистих і суспільних проблем.

Божество Демократії притягує до себе тим, що всі добрі справи Воно робить абсолютно безкорисливо. Держава не має власного інтересу, вона існує заради суспільного добробуту. Вона також нічого не коштує. Вона просто роздає хліб, рибу та надає інші послуги.

В усякому випадку, так це уявляють собі люди. Більшість людей бачить лише переваги уряду, але не те, якою ціною вони були досягнені. Одна з причин такого підходу полягає в тому, що уряд збирає податки непрямим шляхом, наприклад, змушуючи підприємства платити податок з продажу, або змушуючи працівників робити внески у соціальне страхування, або позичаючи кошти на фінансових ринках (віддавати їх будуть платники податків), або збільшуючи кількість грошей в обігу. Таким чином, люди не розуміють, яка частина їх прибутку була конфіскована державою. Варто додати, що є видимі результати діяльності уряду, в той час як все те, що можна було б зробити, якби уряд не забирав гроші в людей, залишається невидимим. Військові літаки, які вже сконструювали і збудували, може побачити кожний, але ми не бачимо речей, які могли б бути зроблені, якби кошти не були витрачені на військові літаки.

Демократична віра так глибоко в'їлась в свідомість, що для багатьох людей вона є синонімом всього, що політ-коректно і морально. Демократія означає свободу (кожен має право голосу), рівність (всі голоси мають однакову вагу), чесність (всі рівні), єднання (ми все вирішуємо разом), мир (демократичні країни ніколи не беруть участь у несправедливих війнах). За такого мислення, єдина альтернатива демократії – диктатура. А диктатура, звичайно, втілює в собі все негативне – це ворог свободи, причина нерівності, війни, несправедливості.

У своїй роботі "Кінець історії?" в 1989 році неоконсерватор Френсіс Фукуяма проголосив, що сучасне західне суспільство є вершиною еволюції політичної думки. Він зазначив, що "наразі ми є свідками універсалізації західної ліберальної демократії як останньої форми правління". Очевидно, лише злий розум (терористи, фундаменталісти, фашисти) могли б не погодитись з цією ідеєю.

Демократія = колективізм

Це те, що ми хочемо показати в цій книзі – виступити проти божества Демократії, а особливо, національної парламентської демократії. Демократична модель прийняття рішень може стати в нагоді в деяких випадках, в маленьких спільнотах або асоціаціях. Але національна парламентська демократія, яка властива майже всім західним державам, має більше недоліків, ніж переваг. Парламентерська демократія, на нашу думку, призводить до бюрократії, застою, підриває свободу, незалежність і підприємництво, а також спричиняє протистояння в суспільстві, втручання в приватну сферу і надмірні витрати. Це стається не через те, що деякі політики не вміють добре робити свою справу, або тому, що була обрана не та партія. Це стається, бо так працює система.

Характерною ознакою демократії є те, що "люди" приймають рішення щодо організації суспільства. Іншими словами, всі ми "разом" вирішуємо все, що нас хвилює. Якими мають бути податки, скільки необхідно витратити на соціальну допомогу з догляду за дитиною і за літніми людьми, з якого віку можна вживати алкогольні напої, якими повинні бути внески роботодавців у пенсійне страхування робітників, яка інформація повинна бути на етикетці продуктів, що діти повинні вчити в школі, скільки можна витратити на гуманітарну допомогу і на альтернативну енергетику, на спортивне виховання, на оркестри, що повинен робити власник розважального закладу і чи можна там курити, як будувати будинки, яка повинна бути відсоткова ставка, скільки грошей повинні бути в обігу, чи повинні банки бути врятовані від банкрутства ціною грошей платників податків, хто має право називати себе лікарем, хто може відкрити лікарню, чи має право людина померти тоді, коли вона цього хоче, коли і за яких умов вступати у війну. За демократії від "людей" очікуються рішення всіх цих численних запитань.

Таким чином, демократія за визначенням є колективістською системою. Це той самий соціалізм, тільки в профіль. Основна ідея демократії полягає в тому, що правильним і важливим є

колективний спосіб вирішення питань фізичної, соціальної і економічної організації суспільства. Рішення приймає народ. Люди надають повноваження своїм представникам в парламенті – іншими словами, Державі – і вона приймає ці рішення за них. Таким чином, у демократичному режимі все суспільство спрямоване на Державу.

Сприйняття демократії як логічне завершення розвитку політичної думки людства є безпідставним. Це лише намагання приховати той факт, що демократія представляє собою певну політичну орієнтацію і на її противагу дійсно можна знайти багато прийнятних альтернатив.

Переконатись в тому, що свобода не дорівнює демократії, не важко. Наприклад, чи ми вирішуємо демократичним шляхом, скільки кожен має витратити на одяг?

Одна з таких альтернатив називається свобода. Або лібералізм у класичному розумінні слова, яке має абсолютно інше значення у порівнянні з тим поняттям лібералізму, що використовується наразі в США. В тому, що свобода не означає теж саме, що і демократія, дуже легко переконатись. Наприклад, чи ми вирішуємо демократичним шляхом, скільки кожен має витратити на одяг? Або в який супермаркет нам піти? Звичайно, ні. Кожен вирішує сам за себе. І ця свобода вибору функціонує без проблем. Тож чому інші питання, які не менш важливі для нас – робоче місце, медична допомога, пенсія, відпочинок – мусять вирішуватись демократично?

Насправді, чи не може бути причиною наших проблем той факт, що ми вирішуємо всі економічні і соціальні питання демократичним шляхом? Бюрократія, втручання уряду у приватне життя громадян, паразитизм, злочинність, безробіття, корупція, інфляція, низькі стандарти освіти спричинені не браком демократії, а радше її надлишком? Вони є такими ж супутниками демократії, як порожні

крамниці і автомобілі марки Трабант були супутниками комунізму в НДР.

Це те, що ми хочемо показати Вам в цій книзі.

Ця книга розділена на три частини. В першій частині ми обговорюємо віру в божество парламентської Демократії. Як будь-яка інша релігія демократія має певні догми, які кожен приймає як такі, що не підлягають сумніву. Ми представляємо ці догми у формі 13 міфів про демократію.

У другій частині ми змальовуємо практичні наслідки демократичної системи. Ми хочемо продемонструвати, чому демократія безповоротно веде до застою і що саме робить її неефективною і несправедливою.

У третій частині ми представляємо альтернативу демократії – політичну систему, що ґрунтується на самопізнанні індивіда, якій характерна децентралізація, місцеве самоврядування і різноманіття.

Незважаючи на нашу критику сучасної національно-демократичної системи, ми з оптимізмом дивимось в майбутнє. Одна з підстав, чому деякі люди песимістично налаштовані – це те, що вони відчують ніби система веде в нікуди, але вони не можуть уявити достойну альтернативу. Вони знають, що уряд у великій мірі контролює їх життя, але вони не можуть контролювати уряд. Єдині альтернативи, які вони собі можуть уявити – це різноманітні форми диктатури, такі як "китайська модель", або інші форми націоналізму чи фундаменталізму.

В цьому вони помиляються. "Демократія" не означає "свобода". Це лише форма диктатури – диктатура більшості і Держави. Демократія також не є синонімом до слів "справедливість", "рівність", "солідарність" або "мир".

Демократія – це система, яка була запроваджена 150 років тому в більшості західноєвропейських держав через

різноманітні обставини. Наприклад, це було бажання втілити в життя соціалістичні ідеї в ліберальному суспільстві. Незважаючи на те, якими мотивами керувались тоді, немає жодних підстав для утримання національної парламентської демократії. Ця система більше не діє. Прийшов час для нового політичного ідеалу, в якому продуктивність і солідарність не організовані на основі демократичної диктатури, але є результатом добровільних стосунків між людьми. Ми сподіваємось переконати наших читачів в тому, що можливість втілити в життя цей ідеал набагато більша, ніж багато хто може собі уявити, і вона варта зусиль, що будуть витрачені на її досягнення.